

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Miluše Doškové a soudců Mgr. Gabriely Bašné a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce: nezletilého **D. P.**, zastoupeného zákonnou zástupkyní J. P., zastoupenými Mgr. Bc. Vladimírem Volným, advokátem se sídlem Paroubkova 228, Domažlice, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení,** se sídlem Křížová 25, Praha 5, proti rozhodnutí žalované ze dne 13. 10. 2017, č. j. X, v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 30. 10. 2018, č. j. 16 Ad 92/2017 – 39,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žalovaná **je povinna** zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti částku 6292 Kč do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku, k rukám zástupce žalobce Mgr. Bc. Vladimíra Volného, advokáta se sídlem Paroubkova 228, Domažlice.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Rozhodnutím žalované ze dne 13. 10. 2017, č. j. X, byly zamítnuty námitky žalobce a potvrzeno rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 4. 9. 2017, č. j. X (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“), jímž byl žalobci přiznán sirotčí důchod ode dne 15. 7. 2016, a to ve výši 5219 Kč měsíčně a od lednové splátky důchodu v roce 2017 ve výši 5391 Kč měsíčně; současně jím byla zamítnuta žádost žalobce o přiznání sirotčího důchodu již ode dne 31. 1. 2014.

[2] Dne 8. 8. 2016 podal žalobce žádost o pozůstalostní důchod po zemřelém otci R. Š. Důchod požadoval přiznat ode dne úmrtí otce, tj. ode dne 31. 1. 2014. K žádosti doložil rozsudek Okresního soudu v Domažlicích ze dne 18. 5. 2016, č. j. 13 Nc 1512/2015 - 107,

sp. zn. 8 P a Nc 170/2015, v právní moci dne 15. 7. 2016, jímž bylo určeno otcovství zemřelého R. Š. k žalobci. Dalšími přílohami žádosti byly rodný list žalobce ze dne 2. 8. 2016 a úmrtní list jeho otce ze dne 10. 2. 2014, jimiž bylo prokázáno, že R. Š. byl zapsán v rodném listě žalobce jako jeho otec a dne 31. 1. 2014 zemřel.

[3] Dne 4. 9. 2017 prvostupňový orgán o žádosti žalobce rozhodl tak, že mu přiznal nárok na sirotčí důchod ode dne 15. 7. 2016, tj. ode dne nabytí právní moci rozsudku o určení otcovství k žalobci. Rozhodnutí odůvodnil tím, že ve smyslu § 54 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění rozhodném (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“) vzniká nárok na důchod dnem splnění všech podmínek stanovených tímto zákonem; je-li jich více, vzniká nárok splněním časově poslední podmínky. Prvostupňový orgán za časově poslední podmínku, která byla v dané věci splněna, označil skutečnost určení otcovství k žalobci rozsudkem. Rovněž poukázal na konstitutivní charakter rozsudku o určení otcovství a dovodil, že ke vzniku statusového poměru mezi žalobcem a jeho otcem došlo až okamžikem pravomocného určení otcovství soudem. Prvostupňový orgán proto dospěl k závěru, že k datu úmrtí otce žalobce nebyly splněny veškeré zákonem stanovené podmínky pro vznik žalobcova nároku na sirotčí důchod dle § 52 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění. Žalobci tak nebylo možno přiznat nárok na sirotčí důchod ode dne úmrtí jeho otce, tj. ode dne 31. 1. 2014, nýbrž až ode dne nabytí právní moci rozsudku o určení otcovství. Výplatu dávek sirotčího důchodu počal prvostupňový orgán žalobci vyplácet ode dne 15. 7. 2016 s tím, že k jejich zpětnému vyplacení ode dne 31. 1. 2014 nelze přistoupit. Proti prvostupňovému rozhodnutí uplatnil žalobce námitky, neboť nesouhlasil se zamítnutím svého nároku na sirotčí důchod ode dne úmrtí otce. Žalovaná rozhodnutím ze dne 13. 10. 2017 námitky zamítla, jelikož se ztotožnila s právním posouzením otázky vzniku nároku žalobce na sirotčí důchod přijatým prvostupňovým orgánem.

[4] Proti rozhodnutí žalované podal žalobce u Krajského soudu v Plzni (dále jen „krajský soud“) žalobu, jíž se domáhal jeho zrušení a vrácení věci žalované k dalšímu řízení. Namítal, že žalovaná nesprávně určila počátek vzniku jeho nároku na sirotčí důchod, když správně mu měl být důchod přiznán již ode dne smrti otce. Nesouhlasil s posouzením rozsudku o určení otcovství jako rozsudku konstitutivního charakteru. Odkázal na odbornou literaturu a na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 11. 2012, č. j. 4 As 39/2012 - 20, v němž Nejvyšší správní soud dospěl ohledně charakteru rozsudku o určení otcovství k závěru, že se jedná o deklaratorní rozhodnutí s účinky *ex tunc*, jelikož se jím určuje, kdo je biologickým otcem dítěte.

[5] Krajský soud rozsudkem ze dne 30. 10. 2018, č. j. 16 Ad 92/2017 – 39 (dále jen „napadený rozsudek“), zrušil pro nepřezkoumatelnost jak prvostupňové, tak druhostupňové správní rozhodnutí a věc vrátil žalované k dalšímu řízení. Krajský soud se neztotožnil s názorem žalované, že žalobci náleží sirotčí důchod až od právní moci rozsudku o určení otcovství. Měl za to, že datum právní moci rozsudku je nahodilým datem zcela závislým na délce soudního řízení, což není v moci žalobce ovlivnit. Naopak za konkrétní a nezpochybněná data označil datum žalobcova narození a úmrtí jeho otce. Upozornil, že pokud by matka žalobce k žádosti o sirotčí důchod přiložila toliko úmrtní list otce a rodný list žalobce, v němž je otec zapsán již ke dni žalobcova narození, správní orgány by nic nezkoumaly a rozhodly by o přiznání sirotčího důchodu od žalobcem požadovaného data. Krajský soud shodně se žalobcem dospěl k názoru, že rozhodnutí o

určení otcovství má deklaratorní charakter, jelikož i bez vydání tohoto rozsudku je zřejmé, že R. Š. byl biologickým otcem žalobce. Tato skutečnost totiž byla jednoznačně potvrzena znaleckým posudkem z oboru molekulární genetika vypracovaným v řízení o určení otcovství, v němž byla pravděpodobnost jeho otcovství stanovena ve výši W = 99,99934 %. Krajský soud proto dovodil, že R. Š. byl otcem žalobce již v okamžiku jeho narození, tudíž rozsudkem bylo jeho otcovství toliko konstatováno bez ohledu na nabytí právní moci rozhodnutí. Byl přesvědčen, že konstitutivní charakter rozsudku by vnesl do dotčených právních vztahů nejistotu, neboť by pak nikdy nebylo možno vyloučit dodatečné popření a následné nové určení otcovství.

[6] Dále krajský soud upozornil, že z úřední činnosti zjistil, že u Okresního soudu v Hodoníně probíhalo řízení vedené pod sp. zn. 6 C 33/2013 o určení otcovství R. Š. k jeho dalšímu nezletilému dítěti V. C. Přitom nezletilému C. byl prvostupňovým orgánem přiznán sirotčí důchod již ode dne 31. 1. 2014, tj. ode dne smrti jeho otce, přestože rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 2. 12. 2014, č. j. 15 Co 217/2014 - 218, jímž byl potvrzen rozsudek soudu I. stupně ve výroku o určení otcovství R. Š., nabyl právní moci taktéž až po smrti otce nezletilého. Krajský soud tak měl rozhodnutí správních orgánů vůči žalobci v dané věci za diskriminační.

II. Kasační stížnost žalované a vyjádření žalobce

[7] Proti rozsudku krajského soudu podala žalovaná (dále též „stěžovatelka“) kasační stížnost, ve které navrhla napadený rozsudek zrušit a věc vrátit krajskému soudu k dalšímu řízení.

[8] Stěžovatelka v kasační stížnosti nesouhlasila s právním názorem krajského soudu, který nesprávně vyhodnotil skutkový stav věci. Zdůraznila, že v současné době se právní teorie ustálila v názoru na konstitutivním charakteru rozsudku o určení otcovství s účinky *ex nunc*. Statusový poměr mezi otcem a dítětem tak vzniká dnem, kdy rozsudek, kterým bylo otcovství určeno, nabude právní moci. Rozsudek nepůsobí zpětně, pokud zákon nestanoví jinak; výrok o osobním stavu je závazný pro každého. Tento výklad vychází z přesvědčení, že z hlediska práva není pro vznik statusového poměru mezi otcem a dítětem významné biologické zplození dítěte, nýbrž jiná právní skutečnost jako např. narození dítěte v manželství či určení otcovství soudem. Uvedený právní názor sdílí Ústavní soud například v usnesení ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 2503/11.

[9] Dále stěžovatelka poukázala na § 54 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění s tím, že v případě žalobce lze stanovit nárok na sirotčí důchod až dnem, kdy byla splněna poslední ze zákonem stanovených podmínek, k čemuž došlo až nabytím právní moci rozsudku o určení otcovství.

[10] K výtce krajského soudu směřující proti jinému postupu ve věci druhého nezletilého syna R. Š. uvedla, že v době rozhodování o nároku žalobce jí nebylo známo, že i v případě nezletilého Viktora Cupala, došlo k určení otcovství rozhodnutím soudu. Nejednalo se tak v dané věci o změnu správní praxe.

[11] Žalobce se ke kasační stížnosti vyjádřil tak, že se plně ztotožňuje se závěry napadeného rozsudku, na které odkázal. Naopak nesouhlasil s rozšiřujícím výkladem § 52 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění přijatým v dané věci stěžovatelkou. Uvedl, že jmenované zákonné ustanovení neobsahuje žádnou podmínku pro přiznání sirotčího důchodu k okamžiku právní moci rozsudku o určení otcovství zemřelého rodiče; naopak z něj vyplývá, že tento nárok vzniká okamžikem smrti rodiče.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[12] Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval posouzením, zda byly splněny podmínky řízení. Zjistil, že kasační stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou, proti rozhodnutí, vůči němuž je kasační stížnost ve smyslu § 102 s. ř. s. přípustná, za stěžovatelku jedná v řízení o kasační stížnosti jí pověřený zaměstnanec, který má vysokoškolské právnické vzdělání, jenž je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie (§ 105 odst. 2 s. ř. s.). Důvody kasační stížnosti odpovídají důvodům podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

[13] Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek krajského soudu v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů, zároveň zkoumal, zda netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[14] Kasační stížnost není důvodná.

[15] Podle § 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění „*na sirotčí důchod má nárok nezaopatřené dítě, a) zemřel-li rodič (osvojitel) dítěte jestliže rodič (osvojitel) nebo osoba uvedená v písmenu b) byli poživateli starobního nebo invalidního důchodu nebo ke dni smrti splnili podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod stanovené v § 29 nebo § 31 odst. 1 anebo zemřeli následkem pracovního úrazu. Podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod se pro účely vzniku nároku na sirotčí důchod považuje za splněnou, byla-li získána aspoň polovina potřebné doby pojištění uvedené v § 40.*“

[16] Podle § 54 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění „*nárok na důchod vzniká dnem splnění podmínek stanovených tímto zákonem.*“

[17] Podle § 54 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění „*nárok na výplatu důchodu vzniká splněním podmínek stanovených tímto zákonem pro vznik nároku na důchod a na jeho výplatu a podáním žádosti o přiznání nebo vyplácení důchodu.*“

[18] Podle § 55 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění „*nárok na výplatu důchodu nebo jeho části zaniká, není-li dále uvedeno jinak, uplynutím pěti let ode dne, za který důchod nebo jeho část náleží. Lhůta podle předchozí věty neplyne po dobu řízení o důchodu, po dobu řízení o prohlášení osoby za nezvěstnou anebo za mrtvou, jde-li o nárok na výplatu vdovského, vdoveckého nebo sirotčího důchodu po této osobě, a po dobu, po kterou osobě, která musela mít opatrovníka, nebyl opatrovník ustanoven. Lhůta podle věty první neplyne rovněž po dobu, po kterou trvalo řízení o neplatnosti skončení právního vztahu zakládajícího účast na pojištění (§ 11 odst. 2 věta třetí).*“

[19] V dané věci nebylo sporným, že R. Š. zemřel dne 31. 1. 2014 a jeho otcovství k žalobci bylo určeno rozsudkem Okresního soudu v Domažlicích ze dne 18. 5. 2016, č. j. 13 Nc 1512/2015 – 107, sp. zn. 8 P a Nc 170/2015, v právní moci dne 15. 7. 2016. Zákonná zástupkyně žalobce pak dne 8. 8. 2016 podala za žalobce ke správnímu orgánu I. stupně žádost o přiznání pozůstalostního důchodu, v níž požadovala jeho výplatu ode dne 31. 1. 2014.

[20] Naopak sporným mezi účastníky bylo určení počátku doby, od kdy žalobci vznikl nárok na sirotčí důchod po zemřelém otci a na výplatu jednotlivých dávek. Přitom bylo podstatným posoudit, zdali doba, po kterou probíhalo řízení o určení otcovství, má vliv na stanovení data vzniku nároku žalobce na přiznání sirotčího důchodu a na výplatu jednotlivých dávek.

[21] Nejvyšší správní soud konstatuje, že podle § 54 odst. 1 ve spojení s § 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění nárok na sirotčí důchod náleží dětem, kterým zemřel jeden z rodičů nebo oba rodiče nebo osoba, která měla dítě v náhradní rodinné péči. Nárok se týká jak nezletilých, tak zletilých dětí do 26 let věku, pokud jsou nezaopatřené ve smyslu § 20 zákona o důchodovém pojištění. Poslední zákonem stanovenou podmínkou vzniku tohoto nároku je, aby zemřelý rodič či osoba, která dítě převzala do náhradní péče, byli poživateli starobního nebo invalidního důchodu, nebo ke dni smrti splnili podmínku potřebné doby pojištění. V dané věci nebylo sporným, že žalobce splnil všechny zákonem stanovené podmínky pro přiznání sirotčího důchodu, neboť byl nezaopatřeným dítětem, jeho otec zemřel a zároveň splňoval podmínky potřebné doby pojištění k přiznání nároku. Významnou v dané věci byla skutečnost, že otcovství R. Š. k žalobci bylo určeno rozsudkem, který nabyl právní moci až poté, co R. Š. zemřel. Žalovaná totiž k datu nabytí právní moci rozsudku o určení otcovství vztáhla vznik nároku žalobce na sirotčí důchod i nároku na výplatu jednotlivých dávek.

[22] Účastníci měli odlišné názory již v otázce posouzení právní povahy rozsudku o určení otcovství. V této souvislosti je třeba poněkud upřesnit názor krajského soudu a v určité míře přitakat stěžovatelce. Právní teorie se již ustálila v názoru, že v řízení o určení otcovství nejde o rozhodnutí, kdo dítě zplodil a je jeho biologickým otcem. Rozhodnutím se totiž pouze určuje konkrétní osoba, která bude nositelem tzv. rodičovské zodpovědnosti, tj. osoba, které budou svědčit práva a povinnosti rodiče při péči o dítě (srov. též Hrušáková, Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství, Komentář, C.H. Beck, 2009; Hrušáková, M. a kol.: Občanský zákoník II., Rodinné právo, 1. vydání, C.H. BECK, 2014; Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. aj.: Občanský zákoník, Komentář, Svazek II.). Stěžovatelka tedy správně ve svém rozhodnutí uvedla, že platné právo neváže vznik právních vztahů souvisejících s otcovstvím na biologické zplození dítěte, nýbrž na jinou právní skutečnost. Takovouto jinou právní skutečností bylo v dané věci rozhodnutí soudu o určení otcovství k žalobci. Ústavní soud v usnesení ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 2503/11, jednoznačně konstatoval, že řízení o určení otcovství je řízením o osobním stavu a rozhodnutí v takovýchto věcech jsou zásadně konstitutivní povahy s účinky *ex nunc*. Tedy rozsudky o určení otcovství nepůsobí zpětně, pokud zákon nestanoví jinak anebo pokud jako v nyní posuzovaném případě výjimečně z povahy věci neplyne jeho působnost *ex tunc*.

[23] Tomu nasvědčuje i podpůrná argumentace krajského soudu a odkaz na rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 4 As 39/2012 - 20. Názor krajského soudu je však nutno upřesnit v tom smyslu, že samotný rozsudek o určení otcovství má konstitutivní účinky v tom, že teprve jím je vytvořen právní vztah mezi otcem a synem či dcerou. V tomto ohledu je případný odkaz stěžovatelky na zmíněné usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 2503/11, v němž se v kontextu dosud nevyřešeného sporu o otcovství (viz oddíl II. zmíněného usnesení) uvádí (zdůraznění přidal nyní Nejvyšší správní soud): *„Řízení o určení (popření) otcovství je řízením o osobním stavu. Rozhodnutí v těchto věcech jsou zásadně konstitutivní povahy s účinky ex nunc (srov. též např. Hrušáková, Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství, Komentář, C.H.Beck, 2009, str. 280-281). Do doby, než bude v řízení o popření otcovství stěžovatele rozhodnuto, je za otce jmenované nezletilé po právní stránce považován stěžovatel.“*, nicméně je třeba rozlišovat mezi konstitutivním účinkem určení otcovství a účinkem takto určeného otcovství samotného. Ilustrativní je, co uvádí Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 24. 3. 2015, sp. zn. II. ÚS 3628/14 (ve věci šlo o povinnosti platit výživné na dítě, otcovství, k němuž bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, i za dobu před tímto prohlášením; relevantní pasáž zvýraznil nyní Nejvyšší správní soud): *„Se stěžovatelem lze souhlasit v tom, že rozhodnutí o určení otcovství je rozhodnutím konstitutivní povahy (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 2503/11 ze dne 20. 12. 2011, dostupné na http://nalus.usoud.cz), což platí i v případě stěžovatele, kdy řízení o určení otcovství k nezletilé, zahájené dne 1. 4. 2011, bylo zastaveno, neboť v jeho průběhu došlo k určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů nezletilé dle § 52 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o rodině"). Žádné jiné závěry ze stěžovatelem poukazovaného usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2503/11 v souvislosti s řešeným případem však dovodit nelze. (...)“*

[24] Teprve právní mocí rozsudku o určení otcovství se určitá osoba stává v právním smyslu otcem osoby jiné (jakkoli z hledisek biologických o jejím otcovství může být již dávno zcela jasno). Jinak řečeno, dokud takového pravomocného rozsudku není, nemůže ten, kdo by se domáhal jeho vydání, a to i kdyby tak činil zcela důvodně, za otce být považován. Pokud však již bude výše uvedeným způsobem otcovství určeno, působí „zpětně“ v tom smyslu, že se na otce hledí, jako by jím byl vždy, tj. i v minulosti. Takový výklad účinků osvojení ostatně odpovídá vnímání institutu rodičovství jako něčeho jedinečného, co může v určitý okamžik existovat právě jen mezi jedním otcem (jednou matkou) a jeho (jejím) dítětem a v právním slova smyslu se má rozprostírat do minulosti i do budoucnosti. Proto je třeba také považovat za zcela správný postup matriky, jež poté, co rozsudek o určení otcovství nabude právní moci, do rodného listu dítěte uvede takto určeného otce bez jakékoli poznámky „omezující“ jeho otcovství toliko na dobu po právní moci rozsudku. Otec, kterého dítě mělo před právní mocí určení otcovství, je v tomto ohledu právem „zapomenut“ a na jeho místo nastupuje otec nově určený, na něhož se hledí, jako by jím byl vždy.

[25] Přesně tak, jak je výše popsáno, interpretoval účinky určení otcovství manžela matky pro účely nabytí československého státního občanství podle 161 obecného zákoníku občanského i Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 15. 11. 2012, č. j. 4 As 39/2012 - 20, č. 2754/2013 Sb. NSS. Uvádí se v něm (relevantní pasáže zvýraznil nyní Nejvyšší správní soud):

„Nejvyšší správní soud v rozhodnutí ze dne 29. 3. 1934, sp. zn. 6289/34, č. 11186/1934 Boh. A, vyslovil, že "[n]emanželské děti československého státního občana a cizinky nabývají legitimaci per subsequens matrimonium státního občanství československého teprve od uzavření sňatku rodičů, nikoliv se zpětnou účinností od narození".

Legitimace nemanželských dětí následujícím sňatkem byla upravena v § 161 o. z. o., podle něhož "děti, které se narodily mimo manželství a potomním sňatkem svých rodičů vstoupily do rodiny, jakož i jejich potomstvo, se počítají k dětem manželsky zplozeným; nemohou však manželským dětem mezitím v platném manželství zplozeným odpírati ani vlastnost prvorozenství ani jiná již nabytá práva". (srov. Veselý, V., op. cit., s. 59-60).

Komentář k tomuto ustanovení obecného zákoníku občanského uvádí, že "nejčastější je legitimace dodatečným sňatkem. Předpokládá se, že dítě bylo zrozeno před sňatkem z manželky a že bylo zplozeno manželem. Tento musí být určen jako nemanželský otec. Toto určení se může státi buďto před sňatkem anebo po sňatku. [...] Legitimace tato nastává již samým uzavřením sňatku. [...] Legitimace se vyznačí v matrice buď na žádost rodičů anebo na základě rozsudku, jímž dítě bylo uznáno za legitimované." [blíže viz Rouček, F.; Sedláček, J. a kol., op. cit., s. 817 a následující].

Základní podmínkou pro nabytí státního občanství legitimací tedy bylo uzavření manželství mezi matkou a otcem dítěte. Význam této podmínky je jednoznačně patrný z toho, že k legitimaci docházelo právě uzavřením sňatku, nikoliv až následným zápisem do nějaké evidence či jiným aktem.

Tuto základní podmínku (uzavření manželství) doplňoval požadavek, aby manžel matky byl oficiálně určen za otce dítěte, jehož se legitimace týká. Cílem tohoto doplňkového požadavku bylo, aby účinky legitimace nemanželského dítěte nastoupily jen v případě sňatku jeho skutečných (biologických) rodičů. Právě určením otcovství manžela matky k dítěti narozenému před uzavřením manželství měl být prokázán předpoklad, že dítě bylo manželem matky skutečně zplozeno.

Vzhledem k tomu, že určení otcovství má deklaratorní charakter s účinky ex tunc a dokládá, že manžel matky dítě zplodil, nemělo z hlediska nastoupení účinků legitimace žádný význam, kdy k určení otcovství došlo. Proto také dospěli autoři citovaného komentáře k závěru, že určení otcovství může nastat před sňatkem i po sňatku rodičů. Není tak vyloučeno ani dodatečné určení otcovství mající za cíl potvrdit, že k legitimaci došlo. Deklaratorní charakter určení otcovství má podle názoru Nejvyššího správního soudu za následek, že není podstatné, zda bylo otcovství určeno za účinnosti § 161 o. z. o. (tj. před 1. 1. 1950), nebo až později.

Nejvyšší správní soud shrnuje, že podmínkou pro nabytí československého státního občanství legitimací nemanželského dítěte podle § 161 o. z. o. bylo uzavření manželství mezi rodiči dítěte a účinky legitimace nastupovaly ke dni sňatku. K určení otcovství manžela matky, které jen dokládá skutečnost, že nemanželské dítě skutečně zplodil, přitom mohlo dojít kdykoliv před sňatkem nebo po něm, aniž by měl okamžik určení otcovství jakýkoli vliv na legitimaci samotnou.“

[26] Výše zvýrazněné pasáže rozsudku rozlišují samotný akt osvojení (který je konstitutivní, jelikož kdyby jej nebylo, nemohly by nastat jeho právní účinky) a právní účinky tohoto aktu, které – pokud k němu vůbec dojde, a jen za tohoto vstupního předpokladu – mají povahu „deklaratorní“ ve smyslu, jak jej Nejvyšší správní soud shora vyložil, tedy že pokud k osvojení došlo, hledí se na „nového“ otce, jako by jím byl vždy.

[27] Ze shora uvedeného pro nyní posuzovanou věc tak vyplývá, že nárok na sirotčí důchod bylo možno žalobci přiznat skutečně až poté, co byly splněny veškeré zákonem stanovené podmínky; tedy až poté, co bylo soudem určeno otcovství zemřelého R. Š. k žalobci. Žalobci tak ve smyslu § 54 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění nárok na sirotčí důchod vznikl až dnem nabytí právní moci rozsudku o určení otcovství.

[28] Zákon o důchodovém pojištění však důsledně rozlišuje pojmy nárok na důchod a nárok na výplatu důchodu. Toto rozlišení nemá jen teoretický význam, ale má rovněž praktické důsledky, jelikož se uvedené nároky nemusí časově shodovat. V dané věci je tak zapotřebí rozlišit nárok na výplatu sirotčího důchodu podle § 54 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, jenž vzniká nejen splněním podmínek stanovených zákonem pro vznik nároku na sirotčí důchod a na jeho výplatu, nýbrž musí být také podána žádost o vyplácení důchodu. Bez podání žádosti nemůže být dávka vyplacena, i když nárok na ni vznikl. V žádosti je žadatel povinen přesně specifikovat, od kdy by mu měl být přiznán důchod a od jakého data by mu měl být vyplácen. Žalobce v žádosti podané dne 8. 8. 2016 uvedl, že požaduje jak přiznání sirotčího důchodu, tak vyplacení jednotlivých dávek ke dni úmrtí otce.

[29] Z dikce § 52 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění vyplývá, že nezaopatřené dítě má nárok na sirotčí důchod, pokud zemře jeho rodič, příp. osvojitel, jenž splnil podmínky důchodového pojištění. Tudíž nárok na výplatu dávky sirotčího důchodu vzniká nezaopatřenému dítěti ode dne úmrtí osoby, po které jí nárok vzniká. Jelikož žalobcův otec zemřel dne 31. 1. 2014, má žalobce nárok na výplatu dávek sirotčího důchodu od tohoto dne. Přitom zde nedošlo k zániku nároku žalobce na dávku uplynutím času ve smyslu § 55 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, neboť pětiletá lhůta pro zánik nároku na výplatu důchodu (jeho jednotlivých splátek) ke dni uplatnění nároku, tj. ke dni podání žádosti žalobce dne 8. 8. 2016, neuplynula ani pro jedinou splátku. Jak správně konstatoval krajský soud, žalobci je třeba zpětně vyplatit dávky sirotčího důchodu, a to za období ode dne úmrtí otce žalobce do dne nabytí právní moci rozsudku o určení otcovství k žalobci. Tento závěr je plně souladným se základním účelem poskytování sirotčího důchodu, jímž je krytí sociální události spočívající v úmrtí živitele, a to formou částečné kompenzace ztráty příjmu v důsledku jeho úmrtí. Taktéž jím nedošlo k nepřípustnému rozšiřujícímu výkladu zákona o důchodovém pojištění, neboť posuzovaný nárok byl přiznán za splnění zákonem stanovených podmínek.

[30] Nejvyšší správní soud připomíná, že i v případech, kdy je sirotčí důchod poskytován nezaopatřenému dítěti po zemřelém rodiči, který byl prohlášen za mrtvého a den jeho smrti byl soudem určen zpětně, je tento vyplácen žadateli zpětně ke dni v rozhodnutí uvedeném jako den smrti a nikoli ke dni nabytí právní moci takovéhoto rozhodnutí, byť se jedná rovněž o rozhodnutí konstitutivní povahy.

[31] Dále Nejvyšší správní soud upozorňuje na v § 2 odst. 4 s. ř. s. zakotvenou zásadu legitimního očekávání, dle které je nepřípustné, aby při rozhodování skutkově shodných či obdobných případů vznikaly nedůvodné rozdíly. Tuto zásadu je nutno dodržovat vždy a nelze se jí zprostit poukazem na to, že správní orgán o jiné skutkově shodné či obdobné věci nevěděl. Nejvyšší správní soud ze správního spisu zjistil, že správní orgán měl od zahájení řízení v dané věci k dispozici informaci o tom, že byly podány žádosti o přiznání sirotčího důchodu po zemřelém R. Š. jak jeho dcerou, tak jeho druhým synem V. C. Žalobce tyto údaje uvedl ve své žádosti. Ze správního spisu ani z rozhodnutí však nevyplývá, že by správní orgány tato další řízení vzaly v potaz.

[32] Přestože se napadený rozsudek krajského soudu opírá o dílčí nesprávné závěry, jeho výrok je věcně správný. Za této situace Nejvyšší správní soud neshledal důvod ke zrušení napadeného rozhodnutí, pouze jeho odůvodnění bylo korigováno výše uvedeným právním názorem Nejvyššího správního soudu. Zákonnost takového postupu Nejvyšší správní soud ve své judikatuře již konstatoval, a to např. v rozsudku ze dne 26. 10. 2005, č. j. 2 Afs 23/2005 - 93, publikovaném pod č. 781/2006 Sb. NSS, www.nssoud.cz., či v rozsudku ze dne 19. 1. 2006, č. j. 2 Afs 100/2005 – 106, publikovaném na www.nssoud.cz, kde výslovně uvádí: *"I když je ve výsledku (co do výroku) rozhodnutí krajského soudu věcně správné, lze právním názorem vysloveným v rozsudku Nejvyššího správního soudu korigovat dílčí nesprávné závěry krajského soudu bez toho, aby rozhodnutí krajského soudu bylo zrušeno, pouze v případě, že závěry krajského soudu jsou sice nesprávné, avšak přezkoumatelné; pokud však je rozhodnutí krajského soudu nepřezkoumatelné, byť jen v některé své části, nezbývá než je zrušit."*

IV. Závěr a náhrada nákladů řízení

[33] S ohledem na výše uvedené Nejvyšší správní soud neshledal kasační stížnost důvodnou, a proto ji dle § 110 odst. 1 poslední věty s. ř. s. zamítl.

[34] O náhradě nákladů řízení rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 60 odst. 1 za použití § 120 s. ř. s., a to ve prospěch úspěšného žalobce proti stěžovatelce. Náklady žalobce jsou tvořeny odměnou za zastupování advokátem za 4 provedené úkony právní služby, a to poradou se zákonnou zástupkyní žalobce přesahující jednu hodinu dne 21. 12. 2018, vyjádřením k návrhu na přiznání odkladného účinku ze dne 22. 12. 2018, poradou se zákonnou zástupkyní žalobce přesahující jednu hodinu dne 27. 12. 2018, vyjádřením ke kasační stížnosti ze dne 28. 12. 2018 [§ 11 odst. 1 písm. d), j), odst. 3 dle vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif, ve znění pozdějších předpisů]. Odměna za jeden úkon právní služby činí podle § 7 bodu 3, aplikovaného na základě § 9 odst. 2 advokátního tarifu, částku 1000 Kč (4 x 1000 = 4000 Kč), k níž je podle § 13 odst. 4 advokátního tarifu třeba přičíst 300 Kč na úhradu hotových výdajů (4 x 300 = 1200 Kč), právní zástupce je plátcem daně z přidané hodnoty, proto se mu odměna zvyšuje o 21 % DPH, tedy o částku 1 092 Kč; celkem tedy náklady řízení žalobce činí částku ve výši 6 292 Kč. Uvedenou částku je povinna stěžovatelka uhradit k rukám advokáta žalobce v přiměřené lhůtě 30 dnů.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 18. července 2019

JUDr. Miluše
Došková
předsedkyně senátu